

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

RAPORTUL DONAȚIILOR – PARTEA I¹

Prof. univ. dr. *Ioana NICOLAE*

Summary

The first part of the study dedicated to donation report presents its regulation, the definition of donation report, the scope of application, respectively the heirs who owe the donation report and the heirs who can request the donation report, as well as the donations that are subject to the report and those not subject to the donation report.

Keywords: donation report, legal heirs who owe the donation report, donations that are subject to the report.

1. Sediul materiei și noțiunea de raport al donațiilor

Raportul donațiilor este reglementat în art. 1146-1154 C. civ. Potrivit art. 1146 alin. (1) C. civ., „raportul donațiilor este obligația pe care o au între ei soțul supraviețuitor și descendenții defunctului care vin efectiv și împreună la moștenirea legală de a readuce la moștenire bunurile care le-au fost donate fără scutire de raport de cel care lasă moștenirea”.

Așadar, obligația de raport există numai față de acela care întrunește următoarele condiții: să fie moștenitor legal al defunctului din clasa descendenților sau soț supraviețuitor al acestuia și să aibă în același timp și calitatea de donatar gratificat de defunct. Raportul donațiilor este obligația pe care o au între ei soțul supraviețuitor și descendenții, care vin efectiv și împreună la moștenirea defunctului. Ei vor readuce la moștenire bunurile ce le-au fost donate fără scutire de raport. Unii autori² au afirmat că se pune semnul egalității între mecanismul juridic

¹ Prezenta parte reprezintă o dezvoltare și adăugire la materialul publicat anterior în lucrarea intitulată *Devoluțiunea legală și testamentară a moștenirii*, Ed. Hamangiu, București, 2016.

² J. Kocis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 242.

al raportului donațiilor și obligația de raport, ceea ce apreciază că nu este riguros exact, întrucât raportul donației nu se reduce doar la o simplă obligație, normele care o reglementează conturând un veritabil mecanism juridic, iar obligația de a suporta raportul este doar o componentă a acestui mecanism.

Obligația de raport este reglementată prin norme supletive, nu imperative, ceea ce înseamnă că defunctul poate să dispună în favoarea descendenților săi și a soțului supraviețuitor prin donații scutite de raport, în acest sens dispunătorul urmărind favorizarea celui gratificat, respectiv donația nu va fi considerată ca un avans asupra moștenirii. Dacă defunctul recurge la astfel de donații scutite de raport, ele vor avea caracter definitiv ca donații, nefiind supuse raportului, însă fiind supuse reducăunii în măsură în care depășesc limitele cotității disponibile. Astfel, în ipoteza în care donația nu afectează rezerva succesorală, ea se va cuveni gratificatului peste cota sa de moștenire legală. În schimb, donațiile făcute descendenților și soțului supraviețuitor fără scutire de raport, vor fi apreciate a fi un avans asupra moștenirii, prezumându-se că dispunătorul nu a dorit avantajarea celor gratificați în detrimentul celorlalți. Spre exemplu, dacă tatăl donează un imobil unuia dintre copii fără scutire de raport, acest copil va trebui să raporteze la masa succesorală valoarea bunului donat dacă vine în concurs cu alți descendenți și/sau cu soțul supraviețuitor, astfel încât să se asigure egalitatea între descendenți, respectiv echilibrul între moștenitori. Sau astfel cum s-a mai susținut în doctrină³, raportul donațiilor are scopul de a asigura egalitatea între descendenți – când sunt singurii moștenitori ai dispunătorului și doar unii au fost gratificați – precum și un anumit echilibru patrimonial în relațiile dintre descendenți și soțul supraviețuitor care vin împreună la moștenirea defunctului.

2. Domeniul de aplicare a raportului donațiilor

Vom avea în vedere în primul rând, persoanele care datorează raportul donațiilor (debitorii obligației de raport) precum și persoanele care pot cere raportul donațiilor (creditorii obligației de raport) și în al doilea rând, donațiile care sunt supuse obligației de raport, precum și donațiile nesupuse acestei obligații.

2.1. *Persoanele care datorează raportul donațiilor (debitorii obligației de raport) și persoanele care pot cere raportul donațiilor (creditorii obligației de raport)*

Obligația de a raporta donațiile primite de la defunct, din categoria moștenitorilor legali ai acestuia, o au doar soțul supraviețuitor, atunci când vine în

³ J. Kocis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 242.

concură cu descendenții, precum și descendenții defunctului. Așadar, leguitorul impune cerința calității de moștenitor legal făcând parte din categoria descendenților sau pe cea de soț supraviețuitor. Moștenitorii testamentari nu datorează raportul donațiilor, indiferent dacă sunt beneficiarii unui legat universal, cu titlu universal sau a unui legat cu titlu particular. De asemenea, este necesar ca persoana obligată la raport să îndeplinească condiția de a avea vocație concretă la moștenirea defunctului, dacă moștenirea ar fi deschisă la data donației. Este de asemenea necesar ca descendenții și soțul supraviețuitor să accepte moștenirea defunctului, după deschiderea acesteia. Cu alte cuvinte, obligația de raport nu incumbă succesibililor renunțatori sau celor care nu acceptă moștenirea legală a defunctului. Este de precizat în acest context că persoanele respective devin străine de moștenire și vor putea păstra donația. Cu toate acestea, potrivit art. 1147 alin. (2) C. civ., prin stipulație expresă în contractul de donație, donatarul poate fi obligat la raportul donației și în cazul renunțării la moștenire. În acest caz, donatarul vareaduce la moștenire numai valoarea bunului donat care depășește partea din bunurile defunctului la care ar fi avut dreptul ca moștenitor legal. În ceea ce privește categoria descendenților, în aceasta sunt incluși atât descendenții din căsătorie, din afara căsătoriei (dacă filiația a fost stabilită potrivit legii), cei adoptați precum și cei rezultați din reproducerea umană asistată cu terț donator. Descendenții defunctului datorează raportul indiferent dacă aceștia au grade de rudenie diferite, cum se poate întâmpla în ipoteza în care persoana gratificată vine la moștenire prin reprezentarea succesorală a unui ascendent al său precedat. Donațiile făcute în favoarea acestora de către defunct se apreciază că nu au caracter definitiv, constituind un avans în contul moștenirii.

Se mai impune a preciza faptul că, potrivit art. 1149 C. civ., intitulat „caracterul personal al obligației de raport”, moștenitorul datorează raportul numai pentru donațiile pe care le-a primit personal de la donator. Dacă descendentul donatarului vine în nume propriu la moștenirea donatorului, nu este obligat să raporteze donația făcută ascendentului său, chiar dacă a acceptat moștenirea acestuia din urmă. Descendentul care vine la moștenire prin reprezentare succesorală este obligat să raporteze donația primită de la defunct de către ascendentul său pe care îl reprezintă, chiar dacă nu l-a moștenit pe acesta din urmă.

Donațiile făcute de defunct în favoarea ascendenților privilegiați, a ascendenților ordinari, a colateralilor privilegiați, a colateralilor ordinari sau a terților nu sunt supuse raportului. Ratiunea instituirii raportului donațiilor privește stabilirea egalității între descendenți și soțul supraviețuitor iar donațiile făcute celorlalte categorii de persoane enumerate nu afectează egalitatea dintre ei, întrucât donațiile făcute acestora sunt suportate de toți moștenitorii⁴. Cu toate acestea se apreciază că dispunătorul va putea stipula ca raportul să se efectueze și în cazul ascendenților sau a rudelor în linie colaterală, dar numai sub forma imputării valorii donației

⁴ Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *Drept civil. Succesiunile*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 271.

asupra părții din moștenire ce se cuvine donatarului⁵. În ceea ce privește această opinie, apreciem că principiul irevocabilității donațiilor se opune acestei soluții. Principiul irevocabilității are caracter imperativ, iar excepțiile de la acesta sunt strict prevăzute la lege, ori legiuitorul a înțeles să deroge de la acest principiu stipulând obligația de raport exclusiv în sarcina descendenților și a soțului supraviețuitor, atunci când aceștia vin la moștenire împreună. Extinderea acestei situații de excepție și la alte categorii de persoane nu este permisă, chiar dacă normele care reglementează raportul donațiilor au caracter suppletiv.

Creditorii obligației de raport sunt comoștenitorii descendenților sau soțul supraviețuitor care vine la moștenire în concurs cu aceștia. Raportul donațiilor va fi datorat doar la cererea persoanelor îndreptățite. Actiunea are caracter patrimonial iar în ipoteza decesului titularului ea se transmite către moștenitorii acestuia. Este de menționat că și creditorii descendenților sau ai soțului supraviețuitor pot solicita raportul donațiilor pe calea acțiunii oblice, cu respectarea condițiilor de admisibilitate ale acțiunii. În schimb, creditorii succesiunii, precum și legatarii universali sau cu titlu universal, nu pot solicita raportul donațiilor.

2.2. Donațiile care sunt supuse raportului și donațiile care nu sunt supuse raportului

Este de precizat că obligația de raport vizează numai donațiile, nu și legatele. Astfel, legatarul (universal, cu titlu universal sau cu titlu particular) nu are obligația de raporta donațiile primite de la defunct.

Legiuitorul nu a enumerat donațiile supuse raportului, preferând să reglementeze expres doar donațiile nesupuse raportului. În aceste condiții, toate donațiile provenind de la *de cuius*, cu excepția celor nesupuse raportului enumerate limitativ, sunt raportabile. Prezumția legală este aceea că donațiile sunt raportabile, cu excepția celor care potrivit legii sau voinței donatarului sunt exceptate de la raport. Așadar, sunt supuse raportului donațiile făcute prin act autentic, darurile manuale și donațiile indirecte. Sunt raportabile și donațiile grevate de sarcini, însă în această situație este raportabil doar beneficiul rezultând prin scăderea valorii sarcinii din valoarea donației. Această soluție este valabilă și în cazul donației remuneratorii care a depășit valoarea serviciilor prestate, caz în care se va scădea din valoarea donației valoarea serviciilor și se va raporta respectivul beneficiu. Sunt raportabile și donațiile simulate, dacă prin acestea dispunătorul nu a intenționat să facă o donație scutită de raport.

Nu sunt supuse raportului, potrivit art. 1150 C. civ.:

a) donațiile pe care defunctul le-a făcut cu scutire de raport. Scutirea poate fi făcută prin chiar actul de donație sau printr-un act ulterior, întocmit într-una dintre formele prevăzute pentru liberalități [art. 1150 alin. (1) lit. a) C. civ.];

⁵ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ed. Universul Juridic, București, 2003, p. 357.

b) donațiile deghezate sub forma unor înstrăinări cu titlu oneros sau efectuate prin persoane interpușe, cu excepția cazului în care se dovedește că cel care a lăsat moștenirea a urmărit un alt scop decât scutirea de raport [art. 1150 alin. (1) lit. b) C. civ.]. Prezumția instituită are caracter relativ, în sensul că donațiile vor fi supuse raportului dacă se dovedește că dispunătorul a urmărit alt scop decât scutirea de raport;

c) darurile obișnuite, donațiile remuneratorii și, în măsura în care nu sunt excesive, sumele cheltuite pentru întreținerea sau, dacă este cazul, pentru formarea profesională a descendenților, a părinților sau a soțului și nici cheltuielile de nuntă, în măsura în care cel care lasă moștenirea nu a dispus altfel [art. 1150 alin. (1) lit. c) C. civ.]. Atât darurile obișnuite, cât și donațiile remuneratorii trebuie să se încadreze în limite normale, pentru a fi excluse de la raport. Și cheltuielile făcute pentru întreținerea sau formarea profesională a descendenților, a părinților sau a soțului, la rândul lor trebuie să nu fie excesive. Este de observat că legiuitorul se referă în acest caz și la părinți, deși persoanele expres nominalizate de legiuitor care au obligația de raport sunt descendenții și soțul supraviețuitor. Astfel, sumele cheltuite cu titlu de întreținere și cele privind formarea profesională a părinților, dacă sunt excesive, vor fi raportate;

d) fructele culese, veniturile scadente până în ziua deschiderii moștenirii și echivalentul bănesc al folosinței exercitate de donatar asupra bunului donat [art. 1150 alin. (1) lit. d) C. civ.]. Obligația de raport privește numai fructele și dobânzile ulterioare datei deschiderii moștenirii, pentru că pentru perioada cuprinsă între data donației și data deschiderii moștenirii donatarul le-a cules în calitate de proprietar. Începând cu data deschiderii moștenirii fructele și dobânzile ulterioare sunt raportabile, fără punere în întârziere, aceasta deoarece masa succesorală cuprinde și bunurile supuse raportului, între care sunt incluse fructele și dobânzile ulterioare deschiderii moștenirii. Este posibil ca defunctul să stipuleze, în mod valabil, ca moștenitorul-donatar să fie scutit de raport până la efectuarea partajului⁶. Textul art. 1150 alin. (1) lit. d) C. civ. care reglementează scutirea de raport privește și ipoteza în care bunul obiect al donației nu este producător de fructe, spre exemplu dacă donația are ca obiect dreptul de uzufruct, caz în care fructele și veniturile realizate se cuvin donatarului, fiind de neacceptat ca acesta să datoreze raportul în acest caz⁷.

e) bunul a pierit fără culpa donatarului [art. 1150 alin. (2) C. civ.]. Astfel, dacă bunul a pierit fără culpa donatarului, raportul nu este datorat. În această situație riscul pierii bunului este suportat de moștenire și doar în parte de moștenitorul donator, proporțional cu cota sa succesorală. În mod excepțional, dacă bunul a fost

⁶ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, Ed. ALL, București, 1998, p. 359, nr. 854.

⁷ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, Ed. ALL, București, 1998, p. 360, nr. 856.

reconstruit prin folosirea unei indemnizații încasate ca urmare a pieririi sale, donatarul este ținut să facă raportul bunului în măsura în care indemnizația a servit la reconstruirea aceluși bun. În cazul în care indemnizația nu a fost utilizată în acest scop, ea însăși este supusă raportului. Dacă indemnizația rezultă dintr-un contract de asigurare, aceasta se raportează numai în măsura în care depășește cuantumul total al primelor plătite de donatar.

f) în plus, față de prevederile art. 1150 C. civ., precizăm că nu este supusă obligației de raport clauza de preciput reglementată în art. 333 C. civ. Astfel, potrivit art. 333 alin. (2) C. civ., „clauza de preciput nu este supusă raportului donațiilor, ci numai reducăunii, în condițiile art. 1096 alin. (1) și (2)”.

3. Concluzii

Prima parte a studiului dedicat raportului donațiilor a prezentat sediul materiei, noțiunea de raport a donațiilor, domeniul de aplicare a raportului donațiilor, respectiv persoanele care datorează raportul donațiilor și persoanele care pot cere raportul donațiilor, precum și donațiile care sunt supuse raportului și donațiile care nu sunt supuse raportului.

Bibliografie:

- I. Nicolae, *Devoluțiunea legală și testamentară a moștenirii*, Ed. Hamangiu, București, 2016;
- G. Boroș, C.A. Anghelescu, I. Nicolae, *Fișe de drept civil*, Ed. a 7-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2022;
- J. Kocis, P. Vasilescu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016;
- Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ed. Universul Juridic, București, 2003;
- Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *Drept civil. Succesiunile*, Editura Universul Juridic, București, 2013;
- C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, Ed. ALL, București, 1998.